

FIȘA DISCIPLINEI

1. Date despre program

1.1. Instituția de învățământ superior	Universitatea de Vest din Timișoara
1.2. Facultatea	Litere, Istorie și Teologie
1.3. Departamentul	Studii Românești
1.4. Domeniul de studii	Teologie
1.5. Ciclu de studii	Masterat
1.6. Programul de studii / calificarea*	Teologie Ortodoxă și Misiune Creștină / Specialist în teologie ortodoxă și misiune creștină

2. Date despre disciplină

2.1. Denumirea disciplinei		Spiritualitate filocalică răsăriteană. I					
2.2. Titularul activităților de curs		Lect. dr. Daniel Lemeni					
2.3. Titularul activităților de seminar		Lect. dr. Daniel Lemeni					
2.4. Anul de studii	I	2.5. Semestrul	I	2.6. Tipul de evaluare	E	2.7. Regimul disciplinei	O

3. Timpul total estimat (ore pe semestru al activităților didactice)

3.1. Număr de ore pe săptămână	2	din care: 3.2 curs	1	3.3.seminar/laborator	1
3.4.Total ore din planul de învățământ	28	din care: 3.5 curs	14	3.6.seminar/laborator	14
Distribuția fondului de timp*					ore
Studiu după manual, suport de curs, bibliografie și notițe					61
Documentare suplimentară în bibliotecă, pe platformele electronice de specialitate/pe teren					27
Pregătire seminarii/laboratoare, teme, referate, portofolii și eseuri					30
Examinări					2
Tutorat					2
Alte activități ...					
3.7. Total ore studiu individual	122				
3.8. Total ore pe semestru	150				
3.9. Număr de credite	6				

4. Precondiții (acolo unde e cazul)

4.1. de curriculum	Spiritualitate filocalică răsăriteană, sem. I
4.2. de competențe	<ul style="list-style-type: none"> • Noțiuni elementare de spiritualitate filocalică. • Interpretarea critică a izvoarelor din literatura ascetică răsăriteană.

5. Condiții (acolo unde e cazul)

5.1. de desfășurarea a cursului	<ul style="list-style-type: none"> • acces la internet/laptop cu cameră și microfon; • cursurile se vor desfășura online, prin platforma Google Meet; • materiale și bibliografie vor fi accesibile pe platforma Google Classroom (http://elearning.e-uvt.ro/)
5.2. de desfășurare a seminarului/laboratorului	<ul style="list-style-type: none"> • acces la internet/laptop cu cameră și microfon; • seminarele se vor desfășura online, prin platforma

	<p>Google Meet</p> <ul style="list-style-type: none"> • materiale și bibliografie vor fi accesibile pe platforma Google Classroom (http://elearning.e-uvt.ro/).
--	---

6. Competențe specifice acumulate

Competențe profesionale	<ul style="list-style-type: none"> • C1 – cunoașterea specificului, conceptelor și a terminologiei de bază a spiritualității filocalice. • C2 – interpretarea comparativă a conținuturilor științifice și duhovnicești dobândite prin valorificarea cercetărilor fundamentale în domeniu.
Competențe transversale	<ul style="list-style-type: none"> • C.T.1 - Aplicarea strategiilor de muncă riguroasă, eficientă și responsabilă, de conștiinciozitate misionară, pe baza principiilor, normelor și valorilor doctrinare, biblice, religios-morale și canonice. • C.T.2 - Implementarea tehnicilor de activitate misionară în echipă multidisciplinară, pe diverse paliere ierarhice, respectând principii de credință religioasă. • C.T.3 - Îndeplinirea de funcții administrative și sociale asociate organizării, gestionării și supervizării activităților pastoral-misionare.

7. Obiectivele disciplinei (reieșind din grila competențelor specifice acumulate)

7.1. Obiectivul general al disciplinei	Dezvoltarea unui set de competențe necesare specialistului în teologie, care să-i permită acestuia să analizeze și să interpreteze învățăturile filocalice, cu privire la îndumnezeire, sfințenie și viață duhovnicească.
7.2. Obiectivele specifice	<p>➤ Obiective de cunoaștere (O.c.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • O.c.1.1. – să cunoască învățăturile fundamentale cu privire la vocația veșnică a omului în spiritualitatea filocalică. • O.c.1.2. – să cunoască temele esențiale ale scriitorilor duhovnicești răsăriteni și implicațiile lor pe plan social și religios. • O.c.1.3. – să înțeleagă învățăturile despre viața duhovnicească a Părinților filocalici pe baza interpretării critice a textelor și izvoarelor creștine. <p>➤ Obiective de abilitare (O.ab.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • O.ab.2.1. – să demonstreze dorința omului după îndumnezeire în spiritualitatea filocalică răsăriteană. • O.ab.2.2. – să facă o critică externă și internă a textelor filocalice, utilizând metodele specifice cercetării și exegezei. <p>➤ Obiective atitudinale (O.at.)</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • O.at.3.1. – să manifeste atenție nevoia omului după Dumnezeu și viața veșnică. • O.at.3.2. – să asume învățăturile filocalice în contextul actual al lumii, în scopul îmbunătățirii vieții morale.
--	---

8. Conținuturi

8.1. Curs	Metode de predare	Observații
<p>1. Introducere. Obiectivele cursului. Explorarea unui text clasic al spiritualității ortodoxe: <i>Filocalia</i> (O.c.1.1.; O.c.1.2.), (2 ore).</p> <p>1.1. Întemeierea și influența <i>Filocaliei</i> în tradiția creștină răsăriteană</p> <p>1.2. <i>Filocalia</i> românească: o antologie tematică</p> <p>1.3. Părintele Dumitru Stăniloae și viziunea teologică a <i>Filocaliei</i></p>	<p>- prelegerea</p> <p>- conversația</p> <p>- problematizarea</p> <p>- exemplificarea</p>	<p>Sinteza cursului via Google Classroom</p> <p>Cursul este corelat, în vederea îndeplinirii obiectivelor stabilite, cu seminarul nr. 1.</p> <p>- Referințe:</p> <p>1. <i>Cartea Filocaliilor: cele mai frumoase pagini</i>, trad. de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, selecția textelor de Georgeta-Anca Ionescu, Editura Humanitas, București, 2018;</p> <p>2. Ieromonah Calinic Berger, <i>Teognosia. Sinteza dogmatică și duhovnicească a părintelui Dumitru Stăniloae</i>, Editura Deisis, Sibiu, 2014;</p> <p>3. Jürgen Henkel, <i>Îndumnezeire și etică a iubirii în opera părintelui Dumitru Stăniloae</i>, Editura Deisis, Sibiu, 2006</p> <p>4. Maciej Bielawski, <i>Părintele Dumitru Stăniloae, o viziune filocalică despre lume</i>, Editura Deisis, Sibiu, 1988;</p> <p>5. Teodor Baconsky, Bogdan Tătaru-Cazaban, <i>Dumitru Stăniloae sau paradoxul teologiei</i>, Editura Anastasia, București, 2003.</p> <p>(accesibile la BCUT)</p> <p>1. Andrew Louth, „Mitropolitul Kallistos și viziunea teologică a Filocaliei”, în idem, <i>Gânditori ortodocși moderni: de la Filocalie până în prezent</i>, Editura Doxologia, Iași, 2015, pp. 603-632;</p> <p>2. Alexandru Prelipcean, <i>Spiritualitate creștină și rigoare științifică: notele de subsol ale Filocaliei românești</i>, Editura Doxologia, Iași, 2013;</p> <p>3. Brock Bingaman, Bradley Nassif, <i>The Philokalia: A Classic Text of Orthodox Spirituality</i>, Oxford University Press, 2012;</p> <p>4. Placide Deseille, <i>Spiritualité orthodoxe et la Philocalie</i>, Albin Michel, 2003.</p> <p>(accesibile prin intermediul titularului de curs)</p>
<p>2. Elemente de antropologie duhovnicească (O.c.1.1.;</p>	<p>- prelegerea</p> <p>- conversația</p>	<p>- Cursul este corelat, în vederea îndeplinirii obiectivelor stabilite, cu seminarul nr. 2.</p>

<p>O.c.1.2.), (2 ore)</p> <p>2.1. Constituția și destinul hristologic al omului.</p> <p>2.2. Căderea originară: semnificații teologice și duhovnicești.</p> <p>2.3. Discursul despre păcat (boală) și vindecare (soteria) în spiritualitatea filocalică</p>	<p>- problematizarea</p> <p>- exemplificarea</p>	<p>- Referințe:</p> <p>1. P. Nellas, <i>Omul – animal îndumnezeit. Perspective pentru o antropologie ortodoxă</i>, Editura Deisis, Sibiu, 2002;</p> <p>2. <i>Filocalia</i>, vol. III, trad. de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 2003;</p> <p>3. Pr. Prof. Ioannis Romanidis, <i>Păcatul strămoșesc</i>, Editura Sophia/Metafraze, București, 2017;</p> <p>4. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, <i>Iisus Hristos sau restaurarea omului</i>, Editura Basilica, București, 2013;</p> <p>5. Panayotis Nellas, <i>Hristos, Dreptatea lui Dumnezeu și îndreptarea noastră – pentru o soteriologie ortodoxă</i>, Editura Deisis, Sibiu, 2012;</p> <p>(accesibile la BCUT)</p> <p>1.Kyle A. Schenkewitz, <i>Dorotei din Gaza și discursul despre vindecare în monahismul gazan</i>, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2017.</p> <p>2.Andrew Crislip, <i>Thorns in the Flesh. Illness and Sanctity in Late Ancient Christianity</i>, University of Pennsylvania Press, 2013.</p> <p>(accesibile prin intermediul titularului de curs)</p>
<p>3. Tema îndumnezeirii (<i>theosis</i>) în spiritualitatea filocalică (O.c.1.1.; O.c.1.2.), (2 ore)</p> <p>3.1. Învățătura ascetico-mistică a Părinților filocalici despre îndumnezeire (Sf. Marcu Ascetul, Sf. Diadoh al Foticeei, Sf. Maxim Mărturisitorul, Sf. Petru Damaschin și Sf. Grigorie Palama)</p> <p>3.2.Maturizarea duhovnicească și etapele vieții ascetice.</p> <p>3.3. Urcuș perpetuu sau odihnă veșnică? Viziunea eshatologică a Sf. Maxim Mărturisitorul</p>	<p>- prelegerea</p> <p>- conversația</p> <p>- problematizarea</p> <p>- exemplificarea</p>	<p>- Cursul este corelat, în vederea îndeplinirii obiectivelor stabilite, cu seminarul nr. 3.</p> <p>- Referințe:</p> <p>1. Sfântul Grigorie de Nyssa, <i>Viața lui Moise</i>, PSB, vol. XXIX, trad. și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae și Pr. Ioan Buga, EIBMBOR, București, 1982;</p> <p>2. Jean Claude-Larchet, <i>Îndumnezeirea omului la Sfântul Maxim Mărturisitorul</i>, Editura Basilica, București, 2019;</p> <p>3. <i>Filocalia</i>, vol. I, IV și V, trad. de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 2005;</p> <p>4. Lars Thunberg, <i>Antropologia teologică a Sfântului Maxim Mărturisitorul: microcosmos și mediator</i>, Editura Sophia, București, 2005;</p> <p>5. <i>Filocalia</i>, vol. VII, trad. de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, Editura Humanitas, București, 2017;</p> <p>6. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, <i>Ascetica și mistică Bisericii Ortodoxe</i>, EIBMBOR, București, 2002;</p> <p>7. Vladimir Lossky, <i>Teologia mistică a Bisericii</i></p>

		<p>de Răsărit, Editura Humanitas, București, 2010;</p> <p>8. Myrrha Lot-Borodine, <i>Îndumnezeirea omului după învățătura Părinților răsăriteni</i>, Editura Sophia, București, 2019;</p> <p>9. Greg Peters, <i>Sfântul Petru Damaschinul. Monah bizantin și teolog duhovnicesc</i>, Editura Doxologia, Iași, 2014;</p> <p>9. Jean Claude-Larchet, <i>Sfântul Maxim Mărturisorul. O introducere</i>, Editura Doxologia, Iași, 2013;</p> <p>10. Norman Russell, <i>Învățătura despre îndumnezeire în tradiția patristică greacă</i>, Editura Doxologia, Iași, 2015. (accesibile la BCUT)</p> <p>1. Alexis Torrance, <i>Human Perfection in Byzantine Theology: Attaining the Fullness of Christ</i>, Oxford University Press, 2020;</p> <p>2. Raphael A. Cadenhead, „Spiritual Maturation: Virginitate and the Narrative of Progress”, în idem, <i>The Body and Desire: Gregory of Nyssa's Ascetical Theology</i>, University of California Press, 2018, pp. 123-154;</p> <p>3. Morwenna Ludlow, <i>Art, Craft, and Theology in Fourth-Century Christian Authors</i>, Oxford University Press, 2020;</p> <p>4. Ann Conway-Jones, <i>Gregory of Nyssa's Tabernacle Imagery in Its Jewish and Christian Contexts</i>, Oxford University Press, 2014;</p> <p>5. Hans Boersma, <i>Embodiment and Virtue in Gregory of Nyssa. An Analogical Approach</i>, Oxford University Press, 2013;</p> <p>6. Anna Marmodoro, Neil B. McLynn, <i>Exploring Gregory of Nyssa, Philosophical, Theological, and Historical Studies</i>, Oxford University Press, 2018.</p> <p>7. Ovidiu Sferlea, <i>Infinitatea lui Dumnezeu la Sfântul Grigorie de Nyssa. Folosirea teologică a unui concept</i>, Editura „Universității Alexandru Ioan Cuza”, Iași (accesibile prin intermediul titularului de curs)</p>
<p>4. Elemente de demonologie ascetică în tradiția filocalică răsăriteană (O.c.1.1.; O.c.1.2.), (2 ore)</p> <p>4.1. Semnificațiile duhovnicești ale „războiului nevăzut” în</p>	<p>- prelegerea</p> <p>- conversația</p> <p>- problematizarea</p> <p>- exemplificarea</p>	<p>- Cursul este corelat, în vederea îndeplinirii obiectivelor stabilite, cu seminarul nr. 4.</p> <p>- Referințe:</p> <p>1. <i>Filocalia</i>, vol. IV (Isihie Sinaitul, „Cuvânt despre trezvie și virtute”, pp. 43-86 și Filotei Sinaitul, „Capete despre trezvie”, pp. 92-110),</p>

<p>spiritualitatea răsăriteană</p> <p>4.2. <i>Akedia</i> sau „Demonul amiezii” în monahismul timpuriu</p> <p>4.3. <i>Viața Sfântului Antonie</i>: un manual de luptă ascetică</p>		<p>trad. de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, București, 2005;</p> <p>2. Schiarhimandrit Gabriel Bunge, <i>Akedia. Plictiseala și terapia ei după avva Evagrie Ponticul sau sufletul în luptă cu demonul amiezii</i>, ed. a III-a, Editura Deisis, Sibiu, 2007;</p> <p>3. <i>Viața Sfântului Antonie</i>, trad. de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, București, 2010. (accesibile la BCUT)</p> <p>1. Nienke Vos, Willemien Otten (eds.), <i>Demons and the Devil in Ancient and Medieval Christianity</i>, Brill, 2011;</p> <p>2. Eva Elm, Nicole Hartmann (eds.), <i>Demons in Late Antiquity: Their Perception and Transformation in Different Literary Genres</i>, Walter de Gruyter, 2019;</p> <p>3. Inbar Graiver, <i>Asceticism of the Mind: Forms of Attention and Self-Transformation in Late Antique Monasticism</i>, Pontifical Institute of Medieval Studies, 2018. (accesibile prin intermediul titularului de curs)</p>
<p>5. Maturizarea duhovnicească a omului (O.c.1.1.; O.c.1.2.), (2 ore)</p> <p>5.1. Sfințenie și educație ascetică la Părinții filocalici</p> <p>5.2. Bărbatul duhovnicesc sau omul înduhovnicit (sfântul) în spiritualitatea filocalică</p> <p>5.3. Virtuți ascetice: dobândirea și exersarea smereniei și a discernământului spiritual</p>	<p>- prelegerea</p> <p>- conversația</p> <p>- problematizarea</p> <p>- exemplificarea</p>	<p>- Cursul este corelat, în vederea îndeplinirii obiectivelor stabilite, cu seminarul nr. 5.</p> <p>- Referințe:</p> <p>1. <i>Filocalia</i>, vol. I-XII, trad. de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București. (accesibile la BCUT)</p> <p>1. Lillian I. Larsen (eds.), <i>Monastic Education in Late Antiquity: The Transformation of Classical Paideia</i>, Cambridge University Press, 2018;</p> <p>2. Virginia Burrus, <i>Begotten Not Made: Conceiving Manhood in Late Antiquity</i>, Stanford University Press, 2000;</p> <p>3. Michael Edward Stewart, „The Wars Most Peaceful: Militarism, Piety, and Construction of Christian Manliness in the Theodosian Age”, în idem, <i>The Soldier's Life: Martial Virtues and Manly Romanitas in the Early Byzantine Empire</i>, Kismet Press, 2016, pp. 133-166. (accesibile prin intermediul titularului de curs)</p>

<p>6. Paternitatea și îndrumare duhovnicească în tradiția filocalică (O.c.1.1.; O.c.1.2.), (2 ore).</p> <p>6.1. Rolul părintelui duhovnicesc în spiritualitatea filocalică</p> <p>6.2. Relația părinte-fiu duhovnicesc în monahismul răsăritean (O.ab.2.1.; O.ab.2.2.)</p> <p>6.3. (O.ab.2.1.; O.ab.2.2.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prelegerea - conversația - problematizarea - exemplificarea 	<p>- Referințe:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. John Chrysostom, <i>Vindecarea lăuntrică a omului: arta îndrumării duhovnicești</i>, Editura Sophia, București, 2015; 2. Irénée Hausherr, <i>Paternitatea și îndrumarea duhovnicească în Răsăritul creștin</i>, Editura Deisis, Sibiu, 2012; 3. Kallistos Ware, Graham Speake (eds.), <i>Îndrumarea duhovnicească în Muntele Athos</i>, Editura Doxologia, Iași, 2016; 4. Daniel Lemeni, „Avva, spune-mi un cuvânt!”. <i>Dinamica îndrumării spirituale la Părinții deșertului</i>, Editura Doxologia, Iași, 2017; 5. Daniel Lemeni, <i>Duhul a suflat în pustie. Lumea duhovnicească a Părinților deșertului</i>, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2014. (accesibile la BCUT) 1.Zachary B. Smith, <i>Philosopher-Monks, Episcopal Authority, and the Care of the Self: The Apophthegmata Patrum in Fifth-Century Palestine</i>, Brepols, 2018; 2. Paul C. Dilley, <i>Monasteries and the Care of Souls in Late Antique Christianity: Cognition and Discipline</i>, Cambridge University Press, 2017; <p>(accesibile prin intermediul titularului de curs)</p>
<p>7. Conceptul de „autoritate” în monahism: semnificații duhovnicești (O.c.1.1.; O.c.1.2.), (2 ore)</p> <p>7.1. Autoritate ascetică și autoritate ierarhică în monahismul timpuriu</p> <p>7.2. Harismă și ierarhie în literatura spiritualității ascetice timpurii</p> <p>7.3. „Bătrânul” (avva) deșertului: o figură harismatică „ne-instituționalizabilă”</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prelegerea - conversația - problematizarea - exemplificarea 	<p>- Cursul este corelat, în vederea îndeplinirii obiectivelor stabilite, cu seminarul nr. 7.</p> <p>- Referințe:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Georgios I. Mantzaridis, <i>Instituție și harismă</i>, Editura Doxologia, Iași, 2020; 2. Andrea Sterk, <i>Monahul-episcop în Antichitatea târzie. Renunțând la lume dar totuși conducând lumea</i>, Editura Ecclesiast, Sibiu, 2012; 3. Daniel Lemeni, „Conceptul de autoritate: structură și semnificații duhovnicești”, în idem, „Am văzut lumina cea adevărată”. <i>Elemente de spiritualitate ortodoxă</i>, Editura Astra Museum, Sibiu, 2015, pp. 49-97. (accesibile la BCUT) <p>1.Claudia Rapp, <i>Holy Bishops in Late Antiquity: The Nature of Christian Leadership in an Age of Transformation</i>, University of California Press, 2005. (accesibilă prin intermediul titularului de curs)</p>

Bibliografie

Izvoare

- *Sfânta Scriptură*, Ediția Jubiliară a Sfântului Sinod, EIBMBOR, București, 2001.
- *Viața Sfântului Antonie*, trad. de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, București, 2010.
- *Cartea Filocaliilor: cele mai frumoase pagini*, trad. de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, selecția textelor de Georgeta-Anca Ionescu, Editura Humanitas, București, 2018.
- *Filocalia*, vol. III, trad. de Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, Editura Humanitas, București, 2003.
- *Filocalia*, vol. I și IV, trad. de Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, Editura Humanitas, București, 2005.
- *Filocalia*, vol. VII, trad. de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, Editura Humanitas, București, 2017.
- *Filocalia*, vol. II, V, VIII, trad. de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, Editura Humanitas, București, 2005.
- *Filocalia*, vol. X, trad. de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, Editura Humanitas, București, 2008.
- *Filocalia*, vol. XII, trad. de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, Editura Humanitas, București, 2008.
- Sfântul Grigorie de Nyssa, *Viața lui Moise*, PSB, vol. XXIX, trad. și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae și Pr. Ioan Buga, EIBMBOR, București, 1982.

Manuale

- Prelipcean Alexandru, *Spiritualitate creștină și rigoare științifică: notele de subsol ale Filocaliei românești*, vol. I, II, Editura Doxologia, Iași, 2013.
- Pr. Prof. Dr. Stăniloae Dumitru, *Ascetica și Mistica Bisericii Ortodoxe*, EIBMBOR, București, 2002.

Lucrări generale și speciale

- Baconsky Teodor, Bogdan Tătaru-Cazaban, *Dumitru Stăniloae sau paradoxul teologiei*, Editura Anastasia, București, 2003.
- Bielawski Maciej, *Părintele Dumitru Stăniloae, o viziune filocalică despre lume*, Editura Deisis, Sibiu, 1988.
- Bingaman Brock, Bradley Nassif, *The Philokalia: A Classic Text of Orthodox Spirituality*, Oxford University Press, 2012.
- Ieromonah Berger Calinic, *Teognosia. Sinteza dogmatică și duhovnicească a părintelui Dumitru Stăniloae*, Editura Deisis, Sibiu, 2014.
- Boersma Hans, *Embodiment and Virtue in Gregory of Nyssa. An Anagogical Approach*, Oxford University Press, 2013.
- Schiarhimandrit Bunge Gabriel, *Akedia. Plictiseala și terapia ei după avva Evagrie Ponticul sau sufletul în luptă cu demonul amiezii*, ed. a III-a, Editura Deisis, Sibiu, 2007.
- Burrus Virginia, *Begotten Not Made: Conceiving Manhood in Late Antiquity*, Stanford University Press, 2000.
- Cadenhead Raphael, „Spiritual Maturation: Virginity and the Narrative of Progress”, în idem, *The Body and Desire: Gregory of Nyssa's Ascetical Theology*, University of California Press, 2018, pp. 123-154.

- Chrysavgis John, *Vindecarea lăuntrică a omului: arta îndrumării duhovnicești*, Editura Sophia, București, 2015.
- Conway-Jones Ann, *Gregory of Nyssa's Tabernacle Imagery in Its Jewish and Christian Contexts*, Oxford University Press, 2014.
- Crislip Andrew, *Thorns in the Flesh. Illness and Sanctity in Late Ancient Christianity*, University of Pennsylvania Press, 2013.
- Deseille Placide, *Spiritualite orthodoxe et la Philocalie*, Albin Michel, 2003.
- Dilley Paul, *Monasteries and the Care of Souls in Late Antique Christianity: Cognition and Discipline*, Cambridge University Press, 2017.
- Elm Eva Nicole Hartmann (eds.), *Demons in Late Antiquity: Their Perception and Transformation in Different Literary Genres*, Walter de Gruyter, 2019.
- Graiver Inbar, *Asceticism of the Mind: Forms of Attention and Self-Transformation in Late Antique Monasticism*, Pontifical Institute of Medieval Studies, 2018.
- Hausherr Irénée, *Paternitatea și îndrumarea duhovnicească în Răsăritul creștin*, Editura Deisis, Sibiu, 2012.
- Henkel Jürgen, *Îndumnezeire și etică a iubirii în opera părintelui Dumitru Stăniloae*, Editura Deisis, Sibiu, 2006.
- Larchet Jean Claude, *Îndumnezeirea omului la Sfântul Maxim Mărturisitorul*, Editura Basilica, București, 2019.
- Larchet Jean Claude, *Sfântul Maxim Mărturisitorul. O introducere*, Editura Doxologia, Iași, 2013.
- Larsen Lillian (eds.), *Monastic Education in Late Antiquity: The Transformation of Classical Paideia*, Cambridge University Press, 2018.
- Lemeni Daniel, „Avva, spune-mi un cuvânt!”. *Dinamica îndrumării spirituale la Părinții deșertului*, Editura Doxologia, Iași, 2017.
- Lemeni Daniel, *Duhul a suflat în pustie. Lumea duhovnicească a Părinților deșertului*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2014.
- Lemeni Daniel, „Conceptul de autoritate: structură și semnificații duhovnicești”, în idem, „Am văzut lumina cea adevărată”. *Elemente de spiritualitate ortodoxă*, Editura Astra Museum, Sibiu, 2015, pp. 49-97.
- Lossky Vladimir, *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*, Editura Humanitas, București, 2010.
- Lot-Borodine Myrrha, *Îndumnezeirea omului după învățătura Părinților răsăriteni*, Editura Sophia, București, 2019.
- Louth Andrew, „Mitropolitul Kallistos și viziunea teologică a Filocaliei”, în idem, *Gânditori ortodocși moderni: de la Filocalie până în prezent*, Editura Doxologia, Iași, 2015, pp. 603-632.
- Ludlow Morwenna, *Art, Craft, and Theology in Fourth-Century Christian Authors*, Oxford University Press, 2020.
- Marmodoro Anna, Neil B. McLynn, *Exploring Gregory of Nyssa, Philosophical, Theological, and Historical Studies*, Oxford University Press, 2018.
- Mantzaridis Georgios, *Instituție și harismă*, Editura Doxologia, Iași, 2020.
- Nellas Panayotis, *Omul – animal îndumnezeit. Perspective pentru o antropologie ortodoxă*, Editura Deisis, Sibiu, 2002.
- Peters Greg, *Sfântul Petru Damaschinul. Monah bizantin și teolog duhovnicesc*, Editura Doxologia, Iași, 2014.
- Rapp Claudia, *Holy Bishops in Late Antiquity: The Nature of Christian Leadership in an Age of Transformation*, University of California Press, 2005.
- Pr. Prof. Romanidis Ioannis, *Păcatul strămoșesc*, Editura Sophia/Metafrază, București, 2017.
- Russell Norman, *Învățătura despre îndumnezeire în tradiția patristică greacă*, Editura Doxologia,

<p>Iași, 2015.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Schenkewitz Kyle, <i>Dorotei din Gaza și discursul despre vindecare în monahismul gazan</i>, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2017. • Sferlea Ovidiu, <i>Infinitatea lui Dumnezeu la Sfântul Grigorie de Nyssa. Folosirea teologică a unui concept</i>, Editura „Universității Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2015. • Smith Zachary, <i>Philosopher-Monks, Episcopal Authority, and the Care of the Self: The Apophthegmata Patrum in Fifth-Century Palestine</i>, Brepols, 2018; • Pr. Prof. Dr. Stăniloae Dumitru, <i>Iisus Hristos sau restaurarea omului</i>, Editura Basilica, București, 2013. • Sterk Andrea, <i>Monahul-episcop în Antichitatea târzie. Renunțând la lume dar totuși conducând lumea</i>, Editura Ecclesiast, Sibiu, 2012. • Stewart Michael Edward, „The Wars Most Peaceful: Militarism, Piety, and Construction of Christian Manliness in the Theodosian Age”, în idem, <i>The Soldier's Life: Martial Virtues and Manly Romanitas in the Early Byzantine Empire</i>, Kismet Press, 2016, pp. 133-166. • Thunberg Lars, <i>Antropologia teologică a Sfântului Maxim Mărturisitorul: microcosmos și mediator</i>, Editura Sophia, București, 2005. • Torrance Alexis, <i>Human Perfection in Byzantine Theology: Attaining the Fullness of Christ</i>, Oxford University Press, 2020. • Vos Nienke, Willemien Otten (eds.), <i>Demons and the Devil in Ancient and Medieval Christianity</i>, Brill, 2011. • Ware Kallistos, Graham Speake (eds.), <i>Îndrumarea duhovnicească în Muntele Athos</i>, Editura Doxologia, Iași, 2016. 		
8.2. Seminar/laborator	Metode de predare	Observații
<p>1. <i>Filocalia</i>: o antologie tematică și duhovnicească (2 ore)</p> <p>1.1. Maturizarea duhovnicească (O.c.1.1.; O.c.1.2.)</p> <p>1.2. Vârstele vieții duhovnicești (O.c.1.1.; O.c.1.2.)</p> <p>1.2.1. Cine este omul duhovnicesc? (O.c.1.1.; O.c.1.2.)</p> <p>1.2.2. Plinirea vârstei desăvârșite a lui Hristos (O.ab.2.1.; O.ab.2.2.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - interpretarea critică a izvoarelor - dezbaterea - problematizarea - studiul de caz - referatul 	<p>- Pentru derularea seminarului este necesar ca studenții să studieze referințele aferente cursului nr. 1.</p> <p>- Referințe:</p> <p>1. <i>Cartea Filocaliilor: cele mai frumoase pagini</i>, trad. de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, selecția textelor de Georgeta-Anca Ionescu, Editura Humanitas, București, 2018;</p> <p>2. <i>Filocalia</i>, vol. I-XII, trad. de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas. (accesibile la BCUT)</p>
<p>2. A deveni om: reflecții despre antropologia creștină (O.ab.2.1.; O.ab.2.2.) (2 ore)</p> <p>2.1. Setea omului după veșnicie</p> <p>2.2. Experiența „concavității” sau golul lăuntric al omului</p> <p>2.3.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - interpretarea critică a izvoarelor - dezbaterea - problematizarea - studiul de caz - referatul 	<p>- Pentru derularea seminarului este necesar ca studenții să studieze referințele aferente cursului nr. 1.</p> <p>- Referințe:</p> <p>1. Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, <i>Ascetica și Mistica Bisericii Ortodoxe</i>, EIBMBOR, București, 2010;</p> <p>2. Sf. Atanasie cel Mare, <i>Despre întruparea Cuvântului</i>, EIBMBOR, București, 2010;</p> <p>3. Pr. John Behr, <i>Ascetism și antropologie la Sfântul Irineu de Lyon și Clement Alexandrinul</i>, Editura Doxologia, Iași, 2016;</p> <p>4. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, <i>Iisus Hristos</i></p>

		sau restaurarea omului, Editura Basilica, București, 2013. (accesibile la BCUT)
<p>3. De la <i>askesis</i> la <i>theosis</i>: dinamica unui progres duhovnicesc perpetuu (O.ab.2.1.; O.ab.2.2.) (4 ore)</p> <p>3.1. Progresul duhovnicesc și lupta continuă cu patimile</p> <p>3.2. Trupul: „prieten” sau „dușman” în viața duhovnicească</p> <p>3.3. Disciplina ascetică a trupului</p>	<ul style="list-style-type: none"> - interpretarea critică a izvoarelor - dezbateră - problematizarea - studiul de caz - referatul 	<p>Pentru derularea seminarului este necesar ca studenții să studieze referințele aferente cursului nr. 2.</p> <p>- Referințe:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, <i>Ascetica și Mistica Bisericii Ortodoxe</i>, EIBMBOR, București, 2010; 2. Sfântul Grigorie de Nyssa, <i>Viața lui Moise</i>, PSB, vol. XXIX, trad. și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae și Pr. Ioan Buga, EIBMBOR, București, 1982; 3. Pr. John Chryssavgis, <i>Sfântul Ioan Scărarul. De la pustia egipteană la Muntele Sinaiului</i>, Editura Sophia, București, 2005; 4. Kallistos Ware, „Ajutorul și dușmanul meu: trupul în creștinismul răsăritean”, în Sarah Coakely, <i>Religia și trupul</i>, Editura Univers, București, 2003; 5. Peter Brown, <i>Trupul și societatea</i>, Editura Rao, București, 1997; <p>(accesibile la BCUT)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Richard Valantasis, <i>Asceticism</i>, Oxford University Press, 2002; 2. Hannah Hunt, „Biblical Understndings of Flesh, Body and Soul” și „Desert Asceticism on the Body and Asceticism”, în idem, <i>Clothed in the Body: Asceticism, the Body and the Spiritual in the Late Antique Era</i>, Ashgate, 2012; 3. Caroline T. Schroeder, <i>Monastic Bodies. Discipline and Salvation in Shenoute of Atripe</i>, University of Pennsylvania Press, 2007. <p>(accesibile prin intermediul titularului de curs)</p>

<p>4. Trezvia și lupta ascetică în tradiția ascetică răsăriteană (O.ab.2.1.; O.ab.2.2.) (2 ore)</p> <p>4.1. Mîntea „asediată” și lupta monahului</p> <p>4.2. Catalogul evagrian al celor opt patimi fundamentale</p> <p>4.3. Fizionomia ascetică a călugărului (<i>kalogeros</i>): avva, un „bătrîn frumos”</p>	<p>- interpretarea critică a izvoarelor</p> <p>- dezbateră</p> <p>- problematizarea</p> <p>- studiul de caz</p> <p>- referatul.</p>	<p>- Pentru derularea seminarului este necesar ca studenții să studieze referințele aferente cursului nr. 4.</p> <p>- Referințe:</p> <p>1. Evagrie Ponticul, <i>În luptă cu gândurile: despre cele opt gânduri ale răutății și Replici împotriva lor</i>, Editura Deisis, Sibiu, 2006;</p> <p>2. Sfântul Ioan Casian, <i>Convorbiri duhovnicești</i>, EIBMBOR, București, 2004;</p> <p>3. Columba Stewart, <i>Cassian monahul. Învățătura ascetico-mistică</i>, Editura Deisis, Sibiu, 2000;</p> <p>4. Augustine Casiday, <i>Tradiție și teologie în scrierile Sfântului Ioan Casian</i>, Editura Doxologia, Iași, 2015;</p> <p>4. Avva Evagrie Ponticul, <i>Monahul sau Făptuitorul (Praktikos). O sută de capitole despre viața duhovnicească</i>, Editura Deisis, Sibiu, 2016;</p> <p>5. Ieroschimonah Gabriel Bunge, <i>Gastrimargia sau nebunia pântecelui – știința și învățătura Părinților pustiei despre mîncat și postit plecînd de la scrierile avvei Evagrie Ponticul</i>, Editura Deisis, Sibiu, 2014;</p> <p>6. Daniel Lemeni, <i>Duhul a suflat în pustie. Lumea duhovnicească a Părinților deșertului</i>, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2014. (accesibile la BCUT)</p> <p>1. Inbar Graiver, <i>Asceticism of the Mind: Forms of Attention and Self-Transformation in Late Antique Monasticism</i>, Pontifical Institute of Medieval Studies, 2018. (accesibilă prin intermediul titularului de curs)</p>
<p>5. A deveni om: reflecții de antropologie creștină (O.ab.2.1.; O.ab.2.2.) (2 ore)</p> <p>5.1. „Iată Omul” – „Săvârșitu-s-a”: învățînd din experiență</p> <p>5.2. Taina lui Hristos: viața în moarte</p>	<p>- interpretarea critică a izvoarelor</p> <p>- dezbateră</p> <p>- problematizarea</p> <p>- studiul de caz</p> <p>- referatul.</p>	<p>- Pentru derularea seminarului este necesar ca studenții să studieze referințele aferente cursului nr. 5.</p> <p>- Referințe:</p> <p>1. Sf. Atanasie cel Mare, <i>Despre întruparea Cuvîntului</i>, EIBMBOR, București, 2010;</p> <p>2. Pr. John Behr, <i>Ascetism și antropologie la Sfântul Irineu de Lyon și Clement Alexandrinul</i>, Editura Doxologia, Iași, 2016.</p> <p>3. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, <i>Iisus Hristos sau restaurarea omului</i>, Editura Basilica, București, 2013;</p> <p>4. Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, <i>Chipul nemuritor al lui Dumnezeu</i>, Editura Basilica, București, 2013. (accesibile la BCUT)</p>

<p>6. <i>Paideia</i> ascetică în monahismul răsăritean (527-610). (O.ab.2.1.; O.ab.2.2.), (2 ore)</p> <p>6.1. Rolul părintelui duhovnicesc în monahismul răsăritean</p> <p>6.2. Părinte duhovnicesc vs. maestru spiritual în Antichitatea creștină târzie</p> <p>6.3. Forme și exerciții ascetice în practica îndrumării duhovnicești</p>	<p>- interpretarea critică a izvoarelor</p> <p>- dezbateră</p> <p>- problematizarea</p> <p>- studiul de caz</p> <p>- referatul</p>	<p>- Pentru derularea seminarului este necesar ca studenții să studieze referințele aferente cursului nr. 7.</p> <p>- Referințe:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Scrieri cu tematică pedagogică</i> (Sf. Clement Alexandrinul, Sf. Vasile cel Mare, Sf. Ioan Gură de Aur, Sg. Grigorie Teologul, Fer. Ieronim, Fer. Augustin), Editura Basilica, București, 2016; 2. <i>Patericul sau Apoftegmele Părinților din Pustiu</i>, col. alfabetică, trad. de C. Bădiliță, Editura Polirom, Iași, 2007; 3. Pr. John Chryssavgis, <i>În inima pustiei. Duhovnicia Părinților și Maicilor din deșert</i>, Editura Sophia, București, 2004; 4. Mitropolitul Antonie de Suroj, <i>Adierea Duhului. Purtarea de grijă față de suflete</i>, Editura Doxologia, Iași, 2015; 5. Paul Siladi, <i>Singurătatea îmblânzită. Reflecții citadine despre Părinții pustiei</i>, Editura Trinitas, București, 2020; 6. Paul Siladi, <i>Orașul-deșert. Reflecții citadine despre Părinții pustiei</i>, Editura Trinitas, București, 2018. <p>(accesibile la BCUT)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Peter Gemeinhardt, Olga Lorgeoux, Maria Munkholt Christensen (eds.), <i>Teachers in Late Antique Christianity</i>, Mohr Siebeck, 2018; 2. Arthur Urbano, <i>The Philosophical Life: Biography and the Crafting of Intellectual Identity in Late Antiquity</i>, The Catholic University of America Press, 2013. <p>(accesibile prin intermediul titularului de curs)</p>
---	--	--

Bibliografie

Izvoare

- *Sfânta Scriptură*, Ediția Jubiliară a Sfântului Sinod, EIBMBOR, București, 2001.
- *Cartea Filocaliilor: cele mai frumoase pagini*, trad. de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, selecția textelor de Georgeta-Anca Ionescu, Editura Humanitas, București, 2018.
- Sfântul Ioan Casian, *Convorbiri duhovnicești*, EIBMBOR, București, 2004.
- *Filocalia*, vol. I-XII, trad. de Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, Editura Humanitas, București.
- Sfântul Atanasie cel Mare, *Despre întruparea Cuvântului*, trad. de Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, EIBMBOR, București, 2010.
- Evagrie Ponticul, *În luptă cu gândurile: despre cele opt gânduri ale răutății și Replici împotriva lor*, Editura Deisis, Sibiu, 2006.
- Avva Evagrie Ponticul, *Monahul sau Făptuitorul (Praktikos). O sută de capitole despre viața duhovnicească*, Editura Deisis, Sibiu, 2016.
- Sfântul Grigorie de Nyssa, *Viața lui Moise*, PSB, vol. XXIX, trad. și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru

Stăniloae și Pr. Ioan Buga, EIBMBOR, București, 1982.

- *Patericul sau Apoftegmele Părinților din Pustiu*, col. alfabetică, trad. de C. Bădiliță, Editura Polirom, Iași, 2007.
- *Scrieri cu tematică pedagogică* (Sf. Clement Alexandrinul, Sf. Vasile cel Mare, Sf. Ioan Gură de Aur, Sg. Grigorie Teologul, Fer. Ieronim, Fer. Augustin), Editura Basilica, București, 2016.

Manuale

- Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Ascetica și Mistica Bisericii Ortodoxe*, EIBMBOR, București, 2002.

Lucrări generale și speciale

- Pr. Behr John, *Ascetism și antropologie la Sfântul Irineu de Lyon și Clement Alexandrinul*, Editura Doxologia, Iași, 2016.
- Brown Peter, *Trupul și societatea*, Editura Rao, București, 1997.
- Ieroschimonah Bunge Gabriel, *Gastrimargia sau nebunia pânteceleului – știința și învățătura Părinților pustiei despre mâncat și postit plecând de la scrierile avvei Evagrie Ponticul*, Editura Deisis, Sibiu, 2014.
- Casiday Augustine, *Tradiție și teologie în scrierile Sfântului Ioan Casian*, Editura Doxologia, Iași, 2015.
- Pr. Chrysavgis John, *Sfântul Ioan Scărarul. De la pustia egipteană la Muntele Sinaiului*, Editura Sophia, București, 2005.
- Pr. John Chrysavgis, *În inima pustiei. Duhovnicia Părinților și Maicilor din deșert*, Editura Sophia, București, 2004.
- Gemeinhardt Peter, Olga Lorgeoux, Maria Munkholt Christensen (eds.), *Teachers in Late Antique Christianity*, Mohr Siebeck, 2018.
- Hunt Hannah, „Biblical Understandings of Flesh, Body and Soul” și „Desert Asceticism on the Body and Asceticism”, în idem, *Clothed in the Body: Asceticism, the Body and the Spiritual in the Late Antique Era*, Ashgate, 2012.
- Graiver Inbar, *Asceticism of the Mind: Forms of Attention and Self-Transformation in Late Antique Monasticism*, Pontifical Institute of Medieval Studies, 2018.
- Lemeni Daniel, *Duhul a suflat în pustie. Lumea duhovnicească a Părinților deșertului*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2014.
- Schroeder Caroline, *Monastic Bodies. Discipline and Salvation in Shenoute of Atripe*, University of Pennsylvania Press, 2007.
- Siladi Paul, *Singurătatea îmblânzită. Reflecții citadine despre Părinții pustiei*, Editura Trinitas, București, 2020.
- Siladi Paul, *Orașul-deșert. Reflecții citadine despre Părinții pustiei*, Editura Trinitas, București, 2018.
- Pr. Prof. Dr. Stăniloae Dumitru, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, Editura Basilica, București, 2013.
- Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Editura Basilica, București, 2013.
- Columba Stewart, *Cassian monahul. Învățătura ascetico-mistică*, Editura Deisis, Sibiu, 2000.
- Mitropolitul Antonie de Suroj, *Adierea Duhului. Purtarea de grijă față de suflete*, Editura Doxologia, Iași, 2015.
- Urbano Arthur, *The Philosophical Life: Biography and the Crafting of Intellectual Identity in Late Antiquity*, The Catholic University of America Press, 2013.
- Valantasis Richard, *Asceticism*, Oxford University Press, 2002.

- Kallistos Ware, „Ajutorul și dușmanul meu: trupul în creștinismul răsăritean”, în Sarah Coakely, *Religia și trupul*, Editura Univers, București, 2003.

9. Coroborarea conținuturilor disciplinei cu așteptările reprezentanților comunității epistemice, asociațiilor profesionale și angajatorilor reprezentativi din domeniul aferent programului

În vederea schițării conținuturilor, alegerii metodelor de predare/învățare titularii disciplinei au organizat o întâlnire cu: reprezentanții ai Mitropoliei Banatului și ai Inspectoratului Școlar Județean Timiș, recum și cu alte cadre didactice din domeniu, titulare în alte instituții de învățământ superior. Întâlnirea a vizat identificarea nevoilor și așteptărilor angajatorilor din domeniu și coordonarea cu alte programe similare din cadrul altor instituții de învățământ superior. Conținuturile unităților de învățare au fost elaborate în urma consultării specialiștilor pe disciplină din facultățile de profil, pe baza programei analitice aprobate la nivelul Patriarhiei Române. În egală măsură, au fost luate în calcul așteptările principalilor angajatori ai absolvenților acestei specializări: structurile eclesiale, structurile de asistență socială, structurile din domeniul educațional. Evaluarea finală va avea loc la finalul semestrului, în cadrul unei sesiuni de examinare care se va putea desfășura și în mediul online, pe platforma meet.google.com/.

10. Evaluare*

Tip de activitate	10.1. Criterii de evaluare	10.2. Metode de evaluare	10.3. Pondere din nota finală
10.4. Curs	- să prezinte sistematic și coerent doctrinele esențiale despre sacru în marile tradiții metafizice și religioase.	Examen oral	80 %
	- să cunoască		
10.5. Seminar/laborator	- să releve structurile arhetipale ale sacralului și implicațiile lor pe plan social;	Prezentarea unui portofoliu care va conține lucrarea de seminar.	10 %
	- să realizeze o critică externă și internă a textelor metafizice și religioase, utilizând metodele specifice exegezei religioase;		
	Abordarea activ-participativă a orelor de seminar	Monitorizare directă: Prezența și activitatea fiecărui student va fi monitorizată de titularul de curs/seminar. Pentru prezența minimă prevăzută de regulament și activitate adecvată se va acorda 1	10 %

		punct.	
10.6. Standard minim de performanță: includerea tuturor componentelor cu referire la lucrarea de disertație			
<ul style="list-style-type: none"> • cunoașterea temelor studiate; • prezentarea corectă a noțiunilor fundamentale; • întocmirea elaborată a referatelor; • concizie în exprimare. • Nu există condiții speciale pentru prezentarea la sesiunea de restanță sau la mărirea de notă. 			

Data completării
18. 01. 2021

Semnătura titularului de curs

Semnătura titularului de seminar

Semnătura directorului de departament